

TEZAUURUL MONETAR DE LA VALEA NENII, JUDEȚUL ARGEȘ

Dragoș Măndescu*, Ioan-Andi Pițigoi**,
Ion Dumitrescu***, Marius Păduraru****

Abstract

The paper presents a monetary hoard made up of Roman Republican and early Imperial denarii discovered by chance in the spring of 2019, with the metal detector, in Valea Neniei village (Priboieni commune), located in the hilly area of Argeș County. The discovery was followed by a test excavation, which revealed the existence in that place of a Late Iron Age indigenous settlement. The hoard, consisting of 17 denarii, issued between 132-13 BC, is discussed in the context of the other archeological and numismatic findings of the micro-region, with which it has many similarities, such as the hoards from Cetățeni, Strâmba and Voinești.

Key words: Roman Republican denarii, hoard, Late Iron Age settlement, Argeș County, monetary circulation.

La începutul lunii martie 2019, în colecția numismatică a Muzeului Județean Argeș a intrat prin transfer de la Direcția Județeană pentru Cultură Argeș un lot de 15 denari romani, dintre care unul imperial timpuriu, iar restul emisiuni republicane (nr. 1, 3-10, 12-17) (Fig. 4/1, 3-10, 12-17). Monedele, eşalonate după anii de emisie între 132 și 13 a.Chr., fuseseră descoperite cu detectorul de metale pe un teren din extravilanul satului Valea Neniei, comuna Priboieni (județul Argeș). Cum descoperirea prezenta toate aparențele unui tezaur monetar și, mai mult, în același areal mai fuseseră găsite anterior, cu diverse prilejuri, alte variate monede specifice Daciei pre-romane (o piesă autohtonă de tip Vârteju-București, patru drahme de Dyrrachium și un denar roman republican de la Marcus Antonius), beneficiind și de sprijinul dat de descoperitor în indicarea cu exactitate a locului în care găsiseră cele 15 piese¹, am procedat la o cercetare de teren (diagnostic intruziv) în punctul respectiv. Obiectivul diagnosticului a fost acela de a determina existența unui eventual context/sit arheologic și a caracterului acestuia, dar și de a verifica dacă în terenul din jur mai rămăseseră alte monede care ar fi putut să completeze prezumtivul tezaur.

Locul descoperirii celor 15 denari (Pl. 1, Fig. 1) a fost reperat pe o terasă cu suprafața de circa 1.2 ha, alungită pe direcția est-vest, pe malul stâng (sudic) al vâlceleii Valea Paraschivești (un mic afluent de stânga al râului Cârcinov), la nord-est de satul

---

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

E-mail: dragos_mandescu@yahoo.com

** Muzeul Județean Argeș, Pitești.

E-mail: andi_piti66@yahoo.com

*** Muzeul Județean Argeș, Pitești.

E-mail: ion_dumitrescu09@yahoo.com

**** Muzeul Județean Argeș, Pitești.

E-mail: mariuspaduraru79@yahoo.com

¹ Adresăm mulțumiri domnului Mihail Carpo (Priboieni, Argeș) atât pentru predarea monedelor Direcției Județene de Cultură Argeș, cât și pentru ajutorul dezinteresat pe care l-a acordat colectivului de autori pe durata cercetării de teren.

Valea Neniei. În prezent, terasa este utilizată drept fâneată și livadă de pomi fructiferi la marginea pădurii, împărțită în mai multe proprietăți private.

În urma observațiilor directe, s-a putut constata că monedele nu au fost găsite laolaltă, grupate, ci răspândite pe o suprafață de 15 x 25 m de-a lungul terasei (Pl. 1, Fig. 2); foarte probabil, acestea fuseseră împrăștiate de plug, în urma arăturilor succesive. Urmele micilor gropi săpate de descoperitor pentru scoaterea lor erau încă vizibile, superficialitatea acestora fiind grăitoare pentru adâncimea mică, de sub 20 cm, la care monedele au fost reperate.

Pe zona de maximă concentrare a monedelor descoperite, pe care am considerat-o a reprezenta amplasamentul original al lotului monetar (punctul cel mai probabil în care tezaurul a fost îngropat), am executat un sondaj sub forma unei secțiuni (S1) orientată nord-sud, cu dimensiunile de 10 x 1.5 m (Pl. 1, Fig. 2; Pl. 2; Pl. 3, Fig. 1/a). Una dintre gropile făcute anterior pentru scoaterea monedelor, cu adâncimea de 15 cm, a fost inclusă chiar pe profilul estic al sondajului.

În săpătură s-a observat un strat arheologic nu foarte consistent (de maximum 20 cm grosime), ce apare la -10/15 cm adâncime, suprapus direct de solul arabil, în unele locuri fiind ras aproape în totalitate de plug. Sub stratul arheologic, la adâncimea de 35/40 cm apare solul nativ (un lut argilos cu pietriș), steril arheologic (Pl. 3, Fig. 1).

Singurele complexe identificate în sondaj au fost o groapă și resturile unei locuințe. Groapa (Pl. 2; Pl. 3, Fig. 1/b) s-a conturat la adâncimea de 33 cm; avea formă de căldare și se adâncea cu încă 30 cm în solul steril. Diametrul gropii nu a putut fi măsurat, aceasta fiind surprinsă în colțul sud-vestic al secțiunii, pe o lungime de 70 cm pe profilul de sud, și 55 cm pe cel vestic. Umplutura gropii conținea fragmente ceramice și lemn ars. Limitele locuinței nu au putut fi nici ele stabilite, vestigiile acestora fiind indicate de cantitatea mare de chirpici și ceramică (Pl. 2; Pl. 3, Fig. 1/c) dispersate pe o suprafață relativ mare (3.90 m în lungime), dar și de faptul că în carourile 4-7, cele de la mijlocul secțiunii, pe profilurile de vest și de est ale sondajului s-a observat o albiere (Pl. 3, Fig. 1). Ceramica descoperită în secțiunea de sondaj, atât cea din groapă, cât și cea din locuință, este de factură locală, fiind specifică pentru cea de-a doua epocă a fierului. În proporție de 95% este modelată cu mâna, iar ca pastă predomină cea de culoare brună, cu mult nisip în compoziție. Dintre fragmentele ceramice găsite în locuință, s-au putut recupera și întregi două recipiente lucrate la mână destul de neglijent dintr-o pastă semifină, cu nisip în compoziție, aspră la suprafață și cu ardere necontrolată: o mare parte dintr-un vas borcan cu buza profilată și evazată și cu mici butoni-apucătoare deasupra diametrului maxim (Pl. 3, Fig. 2/1) și o ceașcă miniaturală (cățuie), întreagă, cu toarta plină, trasă din peretele oblic al vâsciorului (Pl. 3, Fig. 2/2). Apartenența celor două recipiente la repertoriul de forme al ceramicii specifice culturii geto-dacice clasice este evidentă.

În timpul aceleiași cercetări de teren, la circa 10 m nord-est de sondajul arheologic, cu ajutorul detectorului de metale au fost găsite la adâncimea de numai 10-15 cm, în poziție secundară, în pământul purtat de plug, alte două monede romane din argint (M. Papirius Carbo, 122 a.Chr. și Q. Sicinius, 49 a.Chr. – nr. 2 și 11) (Pl. 4, Fig. 2, 11), care fac parte cu siguranță din tezaurul descoperit anterior și îl întregesc, numărul pieselor fiind acum de 17 (Pl. 1, Fig. 2).

Complexele identificate în sondaj dovedesc că terasa malului stâng al pârauului Valea Paraschivești a fost ocupată în cea de-a doua epocă a fierului de o așezare autohtonă geto-dacică, nefortificată, care a funcționat la cumpăna celor două ere. Stratul arheologic, gros de maximum 20 cm, ce apare slab marcat imediat sub solul actual arabil, a fost puternic afectat de lucrările agricole. Distribuția celor 17 piese monetare pe o suprafață de teren de 30 x 15 m situată la marginea terasei, precum și eșalonarea cronologică a lor, din al treilea sfert al secolului II a.Chr. până în ultimul sfert al sec. I a.Chr., dovedesc că acestea au constituit un tezaur în cadrul așezării respective – probabil

legat chiar de locuința reperată în sondajul nostru –, dispersat în timpul lucrărilor agricole efectuate de-a lungul timpului.

CATALOG

1. P. Maenius Antiaticus M.f., denar republican, 132 a.Chr.

AR, ↗, 3.75 g, 18 mm, RRC 249/1. Pl. 4, Fig. 1.

Av. Capul Romei, spre dreapta purtând coif înaripat, ✕ în spate.

Rv. Victoria în cvadrigă, ținând în mâini hățurile și o ghirlandă, cerc perlat, dedesubt P·MAEA(NT) scris în ligatură, în exergă ROMA.

2. M. Papirius Carbo, denar republican, 122 a.Chr.

AR, ↓, 3.65 g, 17 mm, RRC 276/1. Pl. 4, Fig. 2.

Av. Capul Romei purtând coif înaripat, orientat spre dreapta, în spate frunză de palmier, sub bărbie X, două mărci pentru verificarea metalului (una triunghiulară, cealaltă în formă de semilună), cerc perlat.

Rv. Jupiter în cvadrigă, în mâini sceptru și fulger, orientat spre dreapta, cerc liniar, M CARBO, (RO)MA în exergă.

3. L. Memmius, denar republican, 109 a.Chr.

AR; ↙; 3.43 g; 20 mm; RRC 304/1. Pl. 4, Fig. 3.

Av. Cap de bărbat (zeitate), spre dreapta, purtând cunună din frunze de stejar, stea sub bărbie, cerc perlat.

Rv. Dioscurii văzuți din față și stând între caii lor, fiecare ținând câte o sulită, cerc perlat, L·MEMMI în exergă.

4. D. Silanus L.f., denar republican, 91 a.Chr.

AR, ↑, 3.64 g, 16 mm, RRC 337/3. Pl. 4, Fig. 4.

Av. Capul Romei, spre dreapta, purtând coif înaripat, P în spate, cerc perlat.

Rv. Victorie înaripată conducând o bigă în galop, spre dreapta, în mâini hățurile, cerc perlat, D·SILANVS·L.F ROMA în exergă, scris pe două rânduri.

5. L. Calpurnius Piso Frugi, denar republican, 90 a.Chr.

AR, →, 3.59 g, 18 mm, RRC 340 (variantele cu floare de crin nu figurează în catalogul RRC). Pl. 4, Fig. 5.

Av. Capul laureat al lui Apollo, orientat spre dreapta, sub bărbie o rozetă, în spate o globulă deasupra unei flori de crin, cerc perlat.

Rv. Călăreț galopând spre stânga și ținând în mână o frunză de palmier, simbol ilizibil deasupra călărețului, cerc perlat, L·PISO·FRVGI ROMA în exergă, scris pe două rânduri.

6. Mn. Fonteius C.f., denar republican, 85 a.Chr.

AR, ↑, 3.51 g, 20 mm, RRC 353/1b. Pl. 4, Fig. 6.

Av. Capul laureat al lui Vejovis (sau Apollo), orientat spre dreapta, dedesubt trei fulgere dispuse paralel, peste care a fost aplicată o marcă rotundă pentru verificarea metalului, MN FONTEI·CF, primele două litere scrise în ligatură.

Rv. Cupidon stând pe o capră, orientat spre dreapta, deasupra coifurile Dioscurilor, în exergă un *thyrsus*, toate elementele înscrise într-un cerc laureat, dublat de un cerc perlat.

7. Cn. Egnatius, Cn. N. Maxsumus, denar republican, 75 a.Chr.

AR, ↑, 3.45 g, 18 mm, RRC 391/2. Pl. 4, Fig. 7.

Av. Capul nelaureat al lui Cupidon, spre dreapta, în spate tolbă cu săgeți și strugure, cerc perlat.

Rv. Jupiter și Libertas stând la intrarea în templu, cifra VII în partea stângă, numele primului magistrat în partea dreaptă (CN·N) este ilizibil, EGNATIVS·C(N·F) în exergă, cerc perlat.

8. M. Plaetorius, M.f. Cestianus, denar republican, 67 a.Chr.

AR, ↓, 3.69 g, 18 mm, RRC 409/2. Pl. 4, Fig. 8.

Av. Capul încoronat al zeiței Cybele, orientat spre dreapta, globulă sub bărbie, prezintă un graffito în formă de X, precum și o marcă incusă, în formă de V, pentru verificarea metalului, cerc perlat, CESTIANV(C).

Rv. Scaun curul cu picioarele în formă de X, fascie în stânga, PLAETORIVS AED CVPEX·S·C.

9. L. Scribonius Libo, denar republican, 62 a.Chr.

AR, ↓, 3.73 g, 19 mm, RRC 416/1a. Pl. 4, Fig. 9.

Av. Capul lui Bonus Eventus purtând diademă, orientat spre dreapta, cerc liniar, BON.EVENT.

Rv. Fântâna Scriboniană decorată cu două lire, ghirlandă din frunze și ciocan, cerc perlat.

10. M. Aemilius Scaurus, P. Plautius Hypsaeus, denar republican, 58 a.Chr.

AR, ↓, 3.49 g, 17 mm, RRC 422/1b. Pl. 4, Fig. 10.

Av. Regele nabatean Aretas îngenunchind lângă o cămilă, în mână ține hățurile și o ramură de măslin, M·SCAVR abia lizibil, AED CVR, în câmp stânga (RE)X, în exergă ARETA, S·C în câmp dreapta jos.

Rv. Jupiter în cvadrigă reprezentată stilizat, în mâini ține hățurile, cerc perlat, lipsește legenda P·HVPSAE AED CV, din cauza baterii descentrate și a formei flanului.

11. Q. Sicinius, denar republican, 49 a.Chr.

AR, ↗, 2.69 g, 18 mm, formă ușor concav-convexă, RRC 440/1. Pl. 4, Fig. 11.

Av. Capul Fortunei purtând diademă și păr strâns, orientat spre dreapta, cerc perlat, (P)R în stânga, FORT în dreapta, cerc perlat, batere descentrată a aversului.

Rv. Caduceu înaripat, încrucișat cu o frunză de palmier, deasupra coroană de lauri cu trei săgeți în interior, o panglică la capătul frunzei de palmier, cerc perlat.

12. P. Accoleius Lariscolus, denar republican, 43 a.Chr.

AR, ←, 3.71 g, 18 mm, RRC 486/1. Pl. 4, Fig. 12.

Av. Bustul drapat al zeiței Diana Nemorensis, purtând părul strâns și diademă, cerc perlat, P·ACCOLEIVS în câmp stânga, LARISCOLVS în câmp dreapta.

Rv. Cult triplu al zeiței Diana Nemorensis (Diana, Hecate, Selena), purtând pe umeri o bârnă, silueta din stânga ține în mână un arc, cea din dreapta o floare de crin, în spatele lor cinci arbori de ienupăr, cerc perlat.

13. P. Clodius, M.f. Turrinus, denar republican, 42 a.Chr.

AR, →, 3.48 g, 19 mm, RRC 494/23. Pl. 4, Fig. 13.

Av. Capul laureat al lui Apollo purtând părul strâns în coc, orientat spre dreapta, liră în spate, înscris într-un cerc perlat.

Rv. Diana Lucifera stând în picioare, în mâini două torțe, veșmânt lung și părul strâns, cerc perlat, M·F·P·CLOD(IVS).

14. L. Livineius Regulus, denar republican, 42 a.Chr.

AR, ←, 3.47 g, 18 mm, RRC 494/29. Pl. 4, Fig. 14.

Av. Capul nelaureat a lui Livineius Regulus, orientat spre dreapta, cerc perlat.

Rv. *Modius* pentru măsurat cerealele, încadrat între două spice de grâu, cerc perlat, REGVL(VS) în exergă.

15. Marcus Antonius, denar republican, 32 a.Chr.

AR, ↓, 3.38 g, 18 mm, RRC 542/2. Pl. 4, Fig. 15.

Av. Capul nelaureat al lui Marcus Antonius, orientat spre dreapta, cerc perlat, legendă incompletă din cauza baterii descentrate ANTON AVG IMP III (COS DES III V R P C)

Rv. Legenda ANTONINVS AVG IMP III, înscrisă într-un cerc perlat.

16. Octavian Augustus, denar republican, 32-29 a.Chr.

AR, ↘, 3.84 g, 20 mm, RIC 253. Pl. 4, Fig. 16.

Av. Bustul zeiței Venus (sau Pax) purtând diademă, spre dreapta, în spate cornul abundenței, în față ramură de măslin, cerc perlat.

Rv. Augustus înaintând spre dreapta cu sulită pe umăr și salutând (*adlocutio*), cerc perlat, CAESAR DIVI F(ILII).

17. Octavian Augustus, C. Antistius Reginus – magistrat monetar, denar imperial, 13 a.Chr.

AR, ↘, 3.61 g, 17 mm, RIC 410. Pl. 4, Fig. 17.

Av. Capul nelaureat al lui Octavian Augustus, orientat spre dreapta, cerc perlat, CAES(AR) AVGVSTVS.

Rv. *Simpulum* (vas pentru libații), *litus* (trompetă) deasupra, pateră și vas cu trepied dedesubt, C ANTISTIVS R(EGI)NVS, III VIR în exergă.

Piese sunt în stare bună de conservare, excepție face doar denarul emis de L. Memmius, care prezintă o lovitură pe muchia monedei. Se observă un grad mai mare de uzură la piesele mai vechi de la Silanus și Antiaticus. Moneda emisă de P. Accoleius Lariscolus are cel mai mic grad de uzură, aproape necirculată, de altfel aversul acestei monede are o baterie perfect centrată în flan.

Moneda de la Q. Sicinius prezintă un fapt mai puțin obișnuit: greutatea ei de 2.69 g, cu aproape un gram mai ușoară decât majoritatea monedelor emise de acest magistrat ridică semne de întrebare. Nu este o imitație locală; din punct de vedere al execuției tehnice detaliile sunt minuțios redată. Bateria este însă descentrată, iar forma este ușor concav-convexă. Există posibilitatea ca această monedă să fie bătută într-o monetărie mobilă, ceea ce ar putea lămurii greutatea sa atipică. Fiind un apropiat al lui Pompei, Q. Sicinius l-a însoțit pe acesta în campaniile militare din timpul triumviratului, bătând monedă pentru plata trupelor în monetării mobile.

Cu excepția monedei de la Marcus Antonius, bătută la Atena, celelalte exemplare sunt emise la Roma.

Pe trei dintre monede se remarcă mărci de verificare a metalului (Preda 1998 285): Mn. Fonteius – marcă în formă de cerc (Pl 5, Fig. 1/a); M. Papirius Carbo – două mărci în formă de semilună și una în formă de V (Pl 5, Fig. 1/b); M. Plaetorius, M.f. Cestianus – o marcă în formă de V, precum și un graffito (?) în formă de X (Pl 5, Fig. 1/c).

Piesa emisă de L. Calpurnius Piso Frugi este unul dintre puținele exemplare cu călăreț orientat spre dreapta, iar varianta cu floare de crin, absentă în catalogul Crawford, reprezintă o raritate (Pl. 4. Fig. 5).

*

Desigur, descoperirea monetară de la Valea Neniei nu se remarcă prin cantitate, într-un domeniu în care numărul monedelor republicane descoperite la nivelul întregii Dacii preromane este impresionant, ajungând, încă din anii '60 ai secolului trecut la circa 25000 exemplare (Glodariu 1971 85; Babeș 1975 130, n. 17; Crawford 1985 227; Lockyear 1996 384; Mitrea, Rosetti 1974 26 vorbesc de chiar mai mult, „vreo 26000 de exemplare”; cea mai recentă situație înfățișează puțin peste 25500 piese din 585 locuri de descoperire – Părpăuță 2006 138, 319-404). O statistică întocmită la mijlocul anilor '90 releva descoperirea în România a peste 8300 denari romani republicani numai în tezaure, mai mult decât în orice altă țară sau regiune a Europei, exceptând Italia (Lockyear 1996 140, tab. 7.2). Era o cantitate totuși mult subdimensionată, rezultat al unei statistici elaborate excesiv de prudent și restrictiv, de vreme ce din calculele „interne”, efectuate aproximativ în aceeași perioadă, rezultau aproape 25000 de denari romani din peste 260 tezaure găsite în teritoriul geto-dacic (Preda 1998, 292). Un deceniu mai târziu, în tezaurele de denari romani republicani descoperite în mai mult de 250 localități din România erau înregistrate peste 24300 piese (Părpăuță 2006 138). Nici descoperirile de denari în așezările autohtone geto-dacice nu sunt de neglijat, numărul exemplarelor atingând circa 1000 (dar numai 62 în Muntenia) (Mihailescu Bîrliba 1990 tab. 6). Dintr-o sinteză mai recentă reiese răspândirea relativ echilibrată în spațiul Daciei preromane a așezărilor în care au fost descoperite tezaure monetare cu denari romani republicani și imperiali timpurii: cinci sau șase în Transilvania și Banat (Alungeni, Covasna, probabil Grădiștea Muncelului, Moroda, Sălașuri și Sfântu Gheorghe), alte cinci sau șase la sud de Carpați (Cetățeni, Ocnița, Orbeasca de Sus, Popești, Sprâncenata și, probabil, Zimnicea), și numai trei la est de Carpați, dar cu un număr însemnat de tezaure (Bozieni, Poiana, cu șapte sau chiar opt tezaure, și Răcățau, cu trei tezaure) (Părpăuță 2003-2005 48-84). Dintre toate cele 18 tezaure sigure și probabile din așezări cunoscute până acum, nu mai puțin de nouă, așadar jumătate, se încheie, la fel ca și cel discutat aici, cu emisiuni augusteice (tezaurele de la Cetățeni, Sfântu Gheorghe și Sprâncenata, patru dintre tezaurele de la Poiana și două dintre cele de la Răcățau) (Părpăuță 2003-2005 55, 70-72, 78, 81).

Cu toate acestea, chiar dacă nu se evidențiază prin raritate și nici prin amploare, tezaurul de la Valea Neniei este în măsură să furnizeze date relevante asupra problemei răspândirii denarului roman republican în mediul geto-dacic. Raportat la cele mai recente hărți ce reflectă această răspândire (Preda 1998 fig. 22-25; Părpăuță 2006 pl. 23-25), tezaurul a apărut într-o zonă destul de rarefiată, dacă nu chiar „albă”, cu descoperiri de acest fel. Aceasta numai aparent, deoarece arealul în care tezaurul a fost găsit, fie el chiar și limitat la o rază restrânsă la numai 15 km (Pl. 5, Fig. 2), poartă urmele unei intense prezențe geto-dacice, atestate îndeosebi de pleiada de descoperiri de monede autohtone (nu mai puțin de nouă locuri cu descoperiri: Beleți, Dobrești, Leordeni, Priboieni, Radu Negru, Ștefănești-Marcea, Ștefăneștii Noi, Topoloveni, Vrancești – Preda, Dicu 1983 90, 92-93, 95-97, nr. 2, 9, 14-15, 20a-b, 21-22, 26a-b, pl. 1/6, 11-12; pentru tezaurul monetar de la Vrancești, cu piese aparținând tipului Vârteju-București, v. și Mitrea 1979 372, nr. 28.), dar și de emisiuni Macedonia Prima, Dyrrachium și Thasos: tezaurul de tetradrahme Macedonia Prima și Thasos de la Bogați (Moisil 1943 160, nr. 21), un alt tezaur de tetradrahme Macedonia Prima și imitații Thasos de la Suseni (Maschio 2000 49-65), o drahmă de Dyrrachium la Conțești (Vulpe, Popescu 1976 219, fig. 7) și alte patru la Priboieni². La acestea se adaugă alte descoperiri sau situri arheologice importante din apropiere, unele dintre

² Descoperirile recente de la Priboieni-„Izlaz” (patru drahme Dyrrachium), păstrate în colecția numismatică a Muzeului Județean Argeș, sunt inedite. Un studiu asupra acestora este pregătit de Ioan-Andi Pițigoi.

ele, precum Conțești-„Lacul lui Bârcă” (aflat la 13.5 km distanță către nord-est), definitorii pentru cultura geto-dacică clasică (Vulpe, Popescu 1976 217-226)³. Cu toată această relativă abundență a descoperirilor și în ciuda unei bogate rețele hidrografice și a condițiilor de mediu prielnice ce ar fi putut favoriza, fără îndoială, habitatul statornic, așezările autohtone importante încă lipsesc. În afara celei reperate cu ocazia diagnosticului intruziv la Valea Neniei, nu suntem în măsură să menționăm și altă așezare geto-dacică localizată în microzona discutată aici. Abia dincolo de limitele acestui areal virtual cu un diametru de 30 km, ce gravitează în jurul descoperirii de la Valea Neniei, așezările autohtone încep să-și facă apariția: cea mai apropiată este cea de la Căprioru-„Mlaca” (Olteanu et alii 2002 64, nr. 16.69), situată la circa 17 km către nord-est, apoi, tot în aceeași direcție, la 23 km distanță, pe valea Dâmboviței, se află așezarea de la Gemenea-Brătulești (întâlnită în literatură și cu denumirea Voinești-„Pod” – Olteanu et alii 2002 137, nr. 16.81), iar mai departe, în amonte, la circa 37 km distanță, importantul sit de la Cetățeni (Măndescu 2006); către vest, cea mai apropiată este o așezare încă necercetată de la Smeura (23 km distanță de Valea Neniei) (Nania 2003 84-85, nr. 22); situația se repetă către sud, unde cea mai apropiată așezare, de asemenea una necercetată, a fost identificată la o depărtare de 24 km, pe teritoriul satului Teiu Deal (Nania 2004 91-92, nr. 12).

E adevărat că în această microzonă (Pl. 5, Fig. 2) denarii romani republicani lipseau până la descoperirea de la Valea Neniei. Cele mai apropiate tezaure de astfel de monede sunt, către nord, cele de la Voinești (20 km) (Știrbu 1978 90, nr. 4), Strâmba, astăzi Valea (31 km) (Mitrea 1958) și Cetățeni (37 km) (Mitrea, Rosetti 1972; Mitrea, Rosetti 1974) și, către sud, cele de Gliganu de Jos (26 km), intrat în literatură drept „tezaurul de la Rociu”, după numele comunei (Teodorescu et alii 1969), și micile depozite grupate pe valea Mozacului, la Teiu Deal (24 km), Leșile (28 km) și Mozacu (30 km) (Nania 2004 177-182). Extinzând însă limitele zonei focusate și dublând raza de interes de la 15 km la 30-40 km, imaginea generală lăsată de descoperirile numismatice și arheologice din cea de-a doua epocă a fierului este mult mai diversă și totodată mai coerentă și mai omogenă. Privind peisajul mai larg prin această optică, așezarea de la Valea Neniei (una modestă și fără mare anvergură, judecând după consistența stratului arheologic) nu mai pare atât de izolată, iar analiza cronologică a tezaurelor de denari romani republicani descoperite în așezările apropiate transmit mesajul unei relaționări mult mai strânse a acestor centre de habitat geto-dacice.

Cel mai relevant suport în susținerea acestei afirmații rămâne, fără, îndoială, anul ultimei monede din tezaurul de la Valea Neniei (13 a.Chr.), care coincide cu ultimul an din tezaurul de la Cetățeni (similitudinea merge până acolo încât ambele tezaure se închid cu aceeași monedă, denar imperial timpuriu de la Octavian Augustus, bătută de magistratul Antistius Reginus – Mitrea, Rosetti 1974 32, nr. 124, pl. 6/124), îl succede cu foarte puțin pe cel al ultimei monede din tezaurul de la Voinești (16 a.Chr.) (Știrbu 1978 90, nr. 4) și îl precedă cu la fel de puțin pe cel al ultimei monede de la Strâmba (11/9 a.Chr.) (Mitrea 1958 144, nr. 211, pl. 12/211). Similitudinile merg și mai departe, în ceea ce privește compoziția tezaurelor, dar și în privința mărcilor de verificare a metalului: la fel ca în tezaurul de la Valea Neniei, în cel de la Cetățeni, se regăsesc monede emise de D. Silanus (două piese la fel ca nr. 4 – Mitrea, Rosetti 1974 29, nr. 50-51), L. Memmius (însă de tipul unifacies cu revers incus – Mitrea, Rosetti 1974 28, nr. 37), Calpurnius Piso (ca nr. 5, dar cu călăreț orientat spre dreapta – Mitrea, Rosetti 1974, nr. 52), Mn. Fonteius (o piesă la fel ca nr. 6 – Mitrea, Rosetti 1974, nr. 60), P. Clodius, M.f. Turrinus (la fel ca piesa nr. 13 – Mitrea, Rosetti 1974 32, nr. 116), dar și o

---

³ V. și alte descoperiri apropiate, la Davidești, în punctul „Dealul lui Mădăran”, amintite de Vulpe, Popescu 1976 224, fig. 8.

imitație locală făcută după P. Accoleius Lariscolus (piesa nr. 12 – Mitrea, Rosetti 1974 32, nr. 125); toate cele trei mărci de verificare a metalului (în formă de V, cerc și semilună) prezente pe monedele din tezaurul de la Valea Neniei (Pl. 5, Fig. 1) se regăsesc și pe monedele de la Strâmba (Mitrea 1958 146-149, fig. 2).

Așadar, ceea ce pare a fi un veritabil nucleu unitar alcătuit din patru tezaure (Cetățeni, Strâmba, Valea Neniei și Voinești) aflate pe o distanță de maximum 37 km (Pl. 5, Fig. 1), ce se încheie, practic, în aceeași perioadă (Pl. 6), cu monede imperiale timpurii din al doilea sfert al domniei lui Augustus (16-11/9 a.Chr.), nu poate fi rodul unei pure întâmplări (în acest sens, Preda 1998 320), mai ales că tezaurele finalizate cu emisiuni augusteice constituie o grupă mai redusă cantitativ, relativ izolată (Lockyear 1996 388, fig. 14.1; Preda 1998, 287) de marea masă a tezaurelor de denari republicani din Dacia preromană (Preda 1998 320 menționa circa 30 de tezaure, din care numai șase la sud de Carpați; Părpăuță 2006 140 înregistrează 36 de tezaure, aproximativ 15%). Gruparea tezaurelor de la Cetățeni, Strâmba și Voinești pe numai 17 km de-a lungul văii superioare a Dâmboviței evidențiază și mai puternic acest „cluster”. Prin intermediul tezaurului de la Valea Neniei, limita sudică a arealului respectiv este extinsă cu 20 km. Cronologia finală a acestui tezaur reușește să creioneze și pe valea Cărcinoului, în interfluviul Argeș-Dâmbovița, o situație similară celei de pe valea învecinată, a Dâmboviței superioare.

Perspectiva omogenității acestei grupări capătă o consistență sporită dacă adăugăm că toate cele patru tezaure sunt de pus în legătură, mai mult sau mai puțin evident, cu câte o așezare geto-dacică: tezaurele de la Cetățeni și de la Valea Neniei au fost găsite chiar în cuprinsul așezărilor, iar cele de la Strâmba și Voinești trebuie văzute, foarte probabil, în relație directă cu așezarea de la Gemenea-Brătulești aflată în apropiere, la câțiva km către vest, respectiv către nord.

Cele trei așezări au avut funcții diferite și anvergură inegală în ansamblul microzonei în care sunt integrate. Așezarea modestă de la Valea Neniei, cu un strat de cultură uniform, ce nu depășește 0.2 m în grosime, nu se poate compara cu marele centru de la Cetățeni, cu sectoare clar delimitate atât spațial, cât și funcțional (cetate și rezidență aristocratică pe înălțimea stâncoasă; așezare civilă, deschisă, la poalele acesteia, pe malul râului; zonă funerară în marginea așezării, în aval – Babeș 1999 14-19, fig. 2-4; Măndescu 2006 25-31), cu depuneri arheologice consistente ce ating grosimi considerabile, chiar și de 2 m (Măndescu 2006 78, pl. 32/1). Așezarea de la Gemenea-Brătulești este încă neexplorată, rămânând deocamdată o mare necunoscută. Cu toate acestea, potențialul său trebuie să fie unul extrem de însemnat, câtă vreme este localizată într-un punct strategic din perspectivă economică, pentru care există suspiciuni rezonabile că va fi fost depozitarul unor importante și ușor accesibile resurse de aur nativ spălat de apa Dâmboviței (Borangic 2013 22, fig. 3). Însă, ținând cont de data emisiunilor finale din aceste tezaure în epoca augusteică, celor trei așezări (Cetățeni, Valea Neniei și Gemenea-Brătulești) nu li se poate refuza o evidentă contemporaneitate cel puțin la un anumit orizont cronologic, moment în care, mai mult, aflate în conexiune, vor fi împărtășit aceeași soartă, în virtutea unei cauze comune.

Este greu de apreciat dacă tezaurele de la Valea Neniei și Cetățeni se leagă de momentul final al existenței așezărilor în care au fost găsite, dacă depunerea (ascunderea) lor poate fi pusă în conexiune cu încetarea locuirii în aceste situri, fenomen care, oricum, pare să nu se fi petrecut în mod similar. La Valea Neniei există indicii de incendiere surprinse la locuința cercetată în unicul strat de depunere arheologică, pe când la Cetățeni acestea lipsesc din ultimul nivel de locuire din cea de-a doua epocă a fierului (Măndescu 2006 88-93), prin urmare, ultimele momente ale celor două așezări par să fi urmat scenariu diferit. Oricum, la Cetățeni, între data ultimei monede a tezaurului și cea a încheierii locuirii, sugerată de seria fibulelor

(Babeș 1999 26-29 fig. 9-10), de exemplu, dar și de alte piese relevante cronologic (Măndescu 2003), există un decalaj de cel puțin o jumătate de secol. Laolaltă cu denarii au fost găsite și două fibule de schemă Latène târzie, din argint, aparținând unui tip (cu arcul în formă de scut rombic) pentru care nu există argumente pertinente în a-i prelungi durata dincolo de cel mai târziu începutul sec. I p.Chr. [Rustoiu 1997 44-45, fig. 41-43 (tipul 11); Spânu 2012 46, 142-145, 220, fig. 48, pl. 28/1-3 (tipul 2.1.2); Zirra 2017 69-70, pl. 7/42a; 32/8 (tipul 42a)]. Aceste amănunte îndeamnă mai degrabă la o disociere a etapelor pătrunderii monedelor și ascunderii tezaurului de împrejurările care au pus capăt locuirii. În cazul așezării de la Valea Nenii, care, judecând după consistența stratului arheologic, nu pare a fi avut o durată îndelungată de funcționare, timpul scurs între ascunderea tezaurului și finalul locuirii trebuie să fi fost destul de scurt. De aici nu dispunem de alți markeri cronologici mai târzii decât ultima monedă a tezaurului. Ceramica din locuință și din stratul depunerii arheologice nu poate fi considerată un argument cronologic în acest caz. Se constată însă absența frapantă a speciei lucrate la roată în sondajul nostru, fapt ce reduce considerabil probabilitatea datării așezării în etapele mai înaintate ale secolului I p.Chr.

Rezervele exprimate relativ la relevanța cronologică a monedelor ce încheie tezaurele de denari romani republicani (justificate, desigur, pentru emisiunile timpurii) față de momentul pătrunderii pieselor în Dacia preromană, al eventualei tezaurizări (în cazul în care nu avem de a face cu loturi deja constituite – Preda 1998 286, 295) și al îngropării⁴, ar trebui interpretate nuanțat în cazul descoperirilor discutate aici, căroră merită să le fie aplicat un tratament particular. Tezaure precum cel de la Valea Nenii (găsit într-o așezare care a funcționat până cel mai târziu la începutul sec. I p.Chr.) și cele învecinate de pe valea Dâmboviței (în special cel de la Cetățeni, care, foarte probabil, nu poate fi legat de momentul final al așezării) stau mărturie că aceste loturi de monede romane ce se încheie cu emisiuni augusteice ajung la nord de Dunăre la o dată nu foarte îndepărtată de momentul emiterii ultimelor monede (v. și Preda 1998, 287). Această mică grupă de tezaure comasată într-un areal geografic restrâns îndeamnă la construirea unor interpretări în termenii unui evident sincronism cultural și, poate, chiar evenimential.

Și atunci, cum ar putea fi explicate rosturile acestei pătrunderi nu foarte consistente⁵, dar destul de compacte și omogene de monedă romană cu ultimele emisiuni din perioada domniei lui Augustus și a instaurării Principatului, „val” din care fac parte și tezaurele discutate mai sus, în spațiul getic de la nord de Dunăre? Dacă în legătură cu acest fenomen e de găsit o conjunctură anume (Preda 1998 320), atunci ar trebui căutată cel puțin în trei direcții ce implică circumstanțe cu totul distincte, unite însă de același numitor comun: autoritatea crescândă a Romei în nordul Balcanilor.

---

⁴ Pentru o pătrundere târzie și non-evenimentială a monedei romane în spațiul geto-dacic, cel mai probabil începând cu domnia lui Augustus, se exprimă Mihailescu Bîrliaba 1990 108-112. De asemenea, Babeș 1975 132-133, unde se susține, în contextul unei pătrunderi târzii a denarului republican în Dacia, în a doua jumătate a secolului I a.Chr. și continuând în secolul I p.Chr., îngroparea unor tezaure la două sau trei decenii după data ultimei monede. Lockyear identifică o etapă mai timpurie a pătrunderii denarului republican în Dacia, începând cu circa 75 a.Chr (Lockyear 1996 315, 389). Părpăuță consideră plauzibilă îngroparea tezaurelor monetare îndeosebi în secolul I p.Chr., ca urmare a situațiilor de criză precedate de acțiunile militare dirijate de romani către Dunărea de Jos (Părpăuță 2006, 143-146). Contra pătrunderii târzii, v. Preda 1998 291.

⁵ Lockyear înregistrează pentru întreg teritoriul României (până în 1981) nu mai mult de 20 de tezaure ce se închid în ultimele două decenii ale erei vechi, din care o treime sunt alcătuite din loturi mici, sub 30 de denari, ca în cazul descoperirii prezentate aici (Lockyear 1996 234-246, 388-389, fig. 14.1).

În primul rând, o explicație evenimentială rămâne foarte tentantă, astfel încât ascunderea acestor tezaure să fie de plasat în împrejurările numeroaselor acțiuni militare romane împotriva dacilor și geților, purtate tocmai în această perioadă a ultimelor monede sau în anii imediat ulterioari. A lega, de exemplu, ascunderea tezaurului de la Valea Neniei, de campania legatului provinciei Illyricum, Marcus Vinicius, împotriva dacilor, petrecută probabil cândva la începutul ultimului deceniu a.Chr. (Benea 2015 435-437), așadar coinzând cu data ultimei monede a tezaurului nostru, este o ipoteză ademenitoare. Aceasta cu atât mai mult cu cât acțiunii militare a lui Vinicius i-a fost propus drept areal de desfășurare la nord de Dunăre nu teritoriul dacic transilvan de pe valea Mureșului, ci spațiul getic din Muntenia, chiar zona văilor Dâmboviței și Argeșului (Ferenczi 1993 46-47)⁶, unde au fost făcute descoperirile monetare amintite. La fel de bine pot fi aduse în discuție și alte însemnate evenimente militare petrecute la cumpăna dintre ere, precum campania lui Cn. Cornelius Lentulus împotriva dacilor (6-4 a.Chr.) sau acțiunea lui Sextus Aelius Catus în ținuturile geților nord-dunăreni (4 p.Chr.) (Petolescu 2010 73-75).

În al doilea rând, nu este exclus să avem de a face cu loturi unitare de denari ajunse la nord de Dunăre fie ca plăți oferite de romani pentru servicii militare, fie ca stipendii în schimbul garantării unei atitudini favorabile din partea geților și dacilor într-o perioadă tulbure, în care Roma a trebuit să facă față unor numeroase amenințări la marginile stăpânirii sale. Aceasta este perioada așa-numitului război pannonic din 12-11 a.Chr., urmat la începutul erei noi, tot în părțile Pannoniei și Dalmației, de o altă viguroasă revoltă anti-romană cunoscută drept *Bellum Batonianum* (6-9 p.Chr.) (Benea 2015 437-440). Nu avem motive să punem la îndoială faptul că susținerea unui nou front pe Dunăre, prefigurat de eventualitatea crescută a atacurilor pustiitoare ale dacilor și geților bine-cunoscuți pentru ferocitatea lor în astfel de împrejurări⁷, s-ar fi dovedit o opțiune catastrofală pentru programul strategic al lui Augustus. Prin urmare, trimiterea bine ținută a unor loturi de monedă romană în ținuturile dacilor și geților pentru a le potoli acestora setea de devastare și de prăzi la sud de Dunăre, într-un moment critic pentru armata romană, concentrată în pacificarea Illiricumului, este un scenariu destul de plauzibil.

Contextul pare să fi fost însă unul mult mai complex și mai solicitant pentru romani la Dunărea de Jos. Să nu uităm că aceasta este, de asemenea, perioada când își fac intrarea în scena nord-dunăreană sarmații. O încercare a acestora de forțare a trecerii fluviului este respinsă de romani, prin consulul L. Tarius Rufus, în anul 16 a.Chr., iar în anii care vor urma confruntările vor continua pe Dunăre, precum campania lui Lentulus împotriva neamurilor sarmate desfășurată în primii ani ai erei noi (Bârcă 2006 176-180; Petolescu 2010 73). În tot acest timp, geții nu aveau cum să nu trezească interesul părților combatante, constituind un potențial aliat când pentru o tabără, când pentru cealaltă și beneficiind, după caz și după cum propriile interese o dictau, fie de stipendii, fie de părți din pradă.

În sfârșit, poate ar trebui să recunoaștem în aceste tezaure încheiate cu monedă augusteică reflexia la nord de Dunăre a evenimentului balcanic major de la cumpăna dintre ere, care a fost restaurarea regatului tracic al odrysilor de către Augustus, prin Rhoemetalces I (12 a.Chr.-13 p.Chr.). Apariția unui nou pol de putere în Balcani, pus sub autoritatea Romei (Petolescu 2010 75), a fost un proces complex, cu anvergură nu doar de natură politică, ci și economică și socială. Această nouă reșezare a sferelor de

⁶ Pentru o poziție contrară, v. Berzovan 2016 141 și urm., care nu numai că respinge plasarea acțiunii lui M. Vinicius în Muntenia, ci o îndepărtează cu totul de fruntariile Daciei, localizând-o pe baza criticii surselor mult către nord-vest, în părțile nordice ale Illyricumului.

⁷ Dacii, o „populație de care era foarte greu să te apropii” (trad. Petolescu 2010 73), sunt amintiți de Annaeus Florus drept pustiitori ai ținuturilor învecinate (Epit., IV, 12).

influență va fi avut repercusiuni pe spații mai largi, inclusiv la Dunărea de Jos (Matei-Popescu 2018), probabil și mai adânc în teritoriile de la nord de fluviu unde încă rămâne dificil de surprins și de definit din perspectiva expresiei arheologice. Poate tocmai prin aceste legături, acum doar bănuite, se poate explica prezența unei emisiuni din bronz de la Rhoemetalces I la Râureni (jud. Vâlcea) (Iliescu 1958 450, nr. 6), una din rarele apariții de acest fel la nord de fluviu (alte câteva fiind atestate în Transilvania și la est de Carpați, la Sarmizegetusa și Porolissum, respectiv la Tyras și Barboși – Mihailescu Bîrliba 1990 91; Părpăuță 2003-2005 60, nr. 26.VI) și singura dintre Carpați și Dunăre, deși cele 2500 de monede cunoscute ca fiind emise de Rhoemetalces I reprezintă o cantitate însemnată, aproape jumătate din întreaga cantitate de monedă bătută de regii odrysi (Paunov 2015 278, 281, fig. 18/2, 5)⁸. Cu toată această abundență, monedele lui Rhoemetalces I sunt răspândite predominant în Rhodopi și în valea Mariței, excedând rareori limitele acestui teritoriu (Paunov 2018 228-229, fig. 3). Cu atât mai mult moneda mărunță de la Râureni sporește în însemnătate.

---

⁸ Conform aceluiași autor, locul secund îl ocupă, la mare distanță, Seuthes III, cu 1300 monede. Prin urmare, emisiunile lui Rhoemetalces I și Seuthes III, luate împreună (circa 3800) sunt echivalente cu mai mult de două treimi (68%) din întreaga masă de monede cunoscute emise de regii odrysi (circa 5600 piese). În 2018 numărul monedelor de la Rhoemetalces I continua să crească statistic, ajungând deja la 3000 (Paunov 2018 229).

Bibliografie

- Babeș 1975 – M. Babeș, *Problèmes de la chronologie de la culture géto-dace à la lumière des fouilles de Cărlomănești*, în *Dacia* N.S. 19, 1975, pp. 125-139.
- Babeș 1999 – M. Babeș, *Stațiunea geto-dacă de la Cetățeni. Descoperiri și informații recuperate*, în *SCIIVA* 50, 1999, 1-2, pp. 11-31.
- Bârcă 2006 – V. Bârcă, *Nomazi ai stepelor. Sarmatii timpurii în spațiul nord-pontic (sec. II-I a.Chr.)*, Cluj-Napoca, 2006.
- Benea 2015 – D. Benea, *Augustus și organizarea provinciei Moesia. Unele observații privind teritoriile nord-dunărene*, în *Classica et Christiana* 10, 2015, pp. 425-442.
- Berzovan 2016 – A. Berzovan, *On a Presumed Roman Military Expedition in the Valley of River Marisos at the Turn of the First Century AD*, în *Ziridava* 30, 2016, pp. 141-148.
- Borangic 2013 – C. Borangic, *Tarabostele de la Cetățeni*, în *Argesis* 22, 2013, pp. 17-26.
- Crawford 1985 – M. Crawford, *Coinage and Money under the Roman Republic: Italy and Mediterranean Economy*, Methuen, Londra, 1985.
- Ferenczi 1993 – I. Ferenczi, *Valea Mureșului și expediția militară a lui Marcus Vinicius*, în *Ziridava* 18, 1993, pp. 39-54.
- Glodariu 1971 – I. Glodariu, *Considerații asupra circulației monedei străine în Dacia (sec. II î.e.n. – I e.n.)*, în *AMN* 8, 1971, pp. 71-90.
- Iliescu 1958 – O. Iliescu, *Însemnări privitoare la descoperiri monetare (II)*, în *SCN* 2, 1958, pp. 447-463.
- Lockyear 1996 – K. Lockyear, *Multivariate Money. A statistical analysis of Roman Republican coin hoards with special reference to material from Romania*, Doctoral Thesis, University of London, 1996.
- Măndescu 2003 – D. Măndescu, *Importurile romane în așezarea geto-dacă de la Cetățeni și implicațiile lor asupra cronologiei finale a locuirii*, în *Sargetia* 31, 2003, pp. 129-138.
- Măndescu 2006 – D. Măndescu, *Cetățeni. Stațiunea geto-dacă de pe valea Dâmboviței superioare*, Brăila, 2006.
- Maschio 2000 – R. Maschio, *Tezaurul monetar (Macedonia Prima – Thasos) descoperit la Bogați, județul Argeș*, în *Argesis* 9, 2000, pp. 49-66.
- Matei-Popescu 2018 – F. Matei-Popescu, *The Thracian Strategiae in Scythia Minor*, în D. Boteva-Boyanova, P. Delev și J. Tzvetkova (eds.), *Society, Kings, Gods. In memoriam professoris Margaritae Tachevae*, Sofia, 2018, pp. 107-118.
- Mihailescu Bîrliba 1990 – V. Mihailescu Bîrliba, *Dacia răsăriteană în secolele VI-I î.e.n. Economie și monedă*, Iași, 1990.
- Mitrea 1958 – B. Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica romană, reflectate în descoperiri monetare (Tezaurul de la Strâmba, r. Târgoviște)*, în *SCN* 2, 1958, pp. 123-238.
- Mitrea 1979 – B. Mitrea, *Découvertes monétaires en Roumanie, 1978 (XXII)*, în *Dacia*, N. S. 23, 1979, pp. 371-376.
- Mitrea, Rosetti 1972 – B. Mitrea, D. V. Rosetti, *Un tezaur de denari romani republicani și imperiali de început descoperit la Cetățeni Muscel*, în *SCMP* 4, 1972, pp. 221-228.
- Mitrea, Rosetti 1974 – B. Mitrea, D. V. Rosetti, *Date noi cu privire la tezaurul de la Cetățeni, Muscel*, în *SCIIVA* 25, 1974, 1, pp. 19-33.
- Moisil 1943 – C. Moisil, *Tetradrahmele orașului Thasos și ale Regiunii Macedonia Primă*, în *CNA* 17, 1943, 127-128, pp. 149-165.
- Nania 2003 – I. Nania, *Descoperiri arheologice în vatra Piteștilor*, în *Argesis* 12, 2003, pp. 73-88.
- Nania 2004 – I. Nania, *Mozăceni – o veche așezare din fosta țară Vlașca, Pitești*, 2004.

- Olteanu *et alii* 2002 – Gh. Olteanu, O. Cârstina, D. Căprăroiu, *Repertoriul arheologic al județului Dâmbovița*, II, Târgoviște, 2002.
- Părpăuță 2003-2005 – T. Părpăuță, *Câteva considerații privind prezența monedei în Dacia nord-dunăreană*, în CN 9-11, 2003-2005, pp. 37-98.
- Părpăuță 2006 – T. Părpăuță, *Moneda în Dacia preromană*, Iași, 2006.
- Paunov 2015 – E. Paunov, *Introduction to the Numismatics of Thrace, ca. 530 BCE-46 CE*, în J. Valeva, E. Nankov și D. Graninger (eds.), *A Companion to Ancient Thrace*, Chichester, 2015, pp. 265-292.
- Paunov 2018 – E. Paunov, *On both shores of the Bosphorus: the coinage of Rhoemetaces I, king of Thrace (ca. 12/11 B.C. – A.D. 12/13)*, în Oguz Tekin (ed.), *Proceedings of the Second International Congress on the History of Money and Numismatics*, Istanbul, 2018, pp. 221-243.
- Petolescu 2010 – C. C. Petolescu, *Dacia. Un mileniu de istorie*, București, 2010.
- Preda 1998 – C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București, 1998.
- Preda, Dicu 1983 – C. Preda, P. I. Dicu, *Monede geto-dacice descoperite pe teritoriul județului Argeș*, în BSNR 75-76, 1981-1982 (1983), 129-130, pp. 89-100.
- RIC – C. H. V. Sutherland, *The Roman Imperial Coinage*, Londra, 1984.
- RRC – M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge, 1974.
- Rustoiu 1997 – A. Rustoiu, *Fibulele din Dacia preromană (sec. II î.e.n.-I e.n.)*, București, 1997.
- Spânu 2012 – D. Spânu, *Tezaurele dacice. Creația în metale prețioase din Dacia preromană*, București, 2012.
- Știrbu 1978 – C. Știrbu, *Noi tezaure monetare intrate în patrimoniul Muzeului de Istorie al R. S. România*, în CN 1, 1978, pp. 89-92.
- Teodorescu *et alii* 1969 – I. Teodorescu, V. Rizea, V. Dupoi, *Un tezaur de podoabe dacice de argint și de monede romane republicane descoperit în Muntenia (Tezaurul de la Rociu, jud. Argeș)*, în SCMP 2, 1969, pp. 101-108.
- Vulpe, Popescu 1976 – A. Vulpe, E. Popescu, *Une contribution archéologique à l'étude de la religion des Géo-Daces*, în Thraco-Dacica 1, 1976, pp. 217-226.
- Zirra 2017 – V. V. Zirra, *Fibule de schemă La Tène din România*, Craiova, 2017.

Explicația planșelor / Explanation of the plates

Planșa 1 – Fig. 1 - Valea Nenii, com. Priboieni, jud. Argeș. Locul descoperirii tezaurului; Fig. 2 - Situația răspândirii monedelor din tezaurul de la Valea Nenii și amplasarea sondajului arheologic.

Plate 1 - Fig. 1 - Valea Nenii, Priboieni commune, Argeș County. The spot where the hoard was found; Fig. 2 - Spreading of the coins from the hoard at Valea Nenii and the location of the archaeological sounding.

Plate 2 – Sondajul arheologic de la Valea Nenii: plan și profile.

Plate 2 – Archaeological test excavation at Valea Nenii: Grundriss and profiles.

Planșa 3 – Fig. 1 - Sondajul arheologic de la Valea Nenii: a) imagine generală; b) groapa – detaliu; c) locuința – detaliu; Fig. 2 - Ceramică locală din locuință, lucrată cu mâna. 1 borcan; 2 ceașcă miniaturală.

Plate 3 – Fig. 1 - Archaeological sounding at Valea Nenii: a) general view; b) pit – detail; c) dwelling – detail; Fig. 2 - Hand-modelled local pottery found in the dwelling: 1 pot; 2 miniature cup.

Planșa 4 – Fig. 1-17 - Tezaurul monetar de la Valea Nenii. Argint.

Plate 4 – Fig. 1-17 - The monetary hoard from Valea Nenii. Silver.

Planșa 5 – Fig. 1 - Mărci de verificare a metalului pe trei dintre denarii tezaurului de la Valea Nenii (detalii): a) Mn. Fonteius; b) M. Papirius Carbo; c) M. Plaetorius, M.f. Cestianus; Fig. 2 - Descoperiri arheologice și numismatice din cea de-a doua epocă a fierului în microzona tezaurului de la Valea Nenii. Cercul marcat în jurul localizării tezaurului are diametrul de 30 km. 1 Beleți; 2 Bogați; 3 Cetățeni; 4 Căprioru-Mlaca; 5 Căprioru-Siminoc; 6 Conțești; 7 Davidești; 8 Dobrești; 9 Găești; 10 Gemenea-Brătulești; 11 Gheboieni; 12 Leordeni; 13 Leșile; 14 Livezeni; 15 Mozacu; 16 Mozăceni; 17 Oprești; 18 Pitești; 19 Priboieni; 20 Priboieni-Izlaz; 21 Racovița; 22 Radu Negru; 23 Rociu; 24 Smeura; 25 Strâmba; 26 Suseni; 27 Ștefănești; 28 Ștefăneștii Noi; 29 Teiu Deal; 30 Topoloveni; 31 Valea Nenii; 32 Văcareia; 33 Voinești; 34 Vrancești.

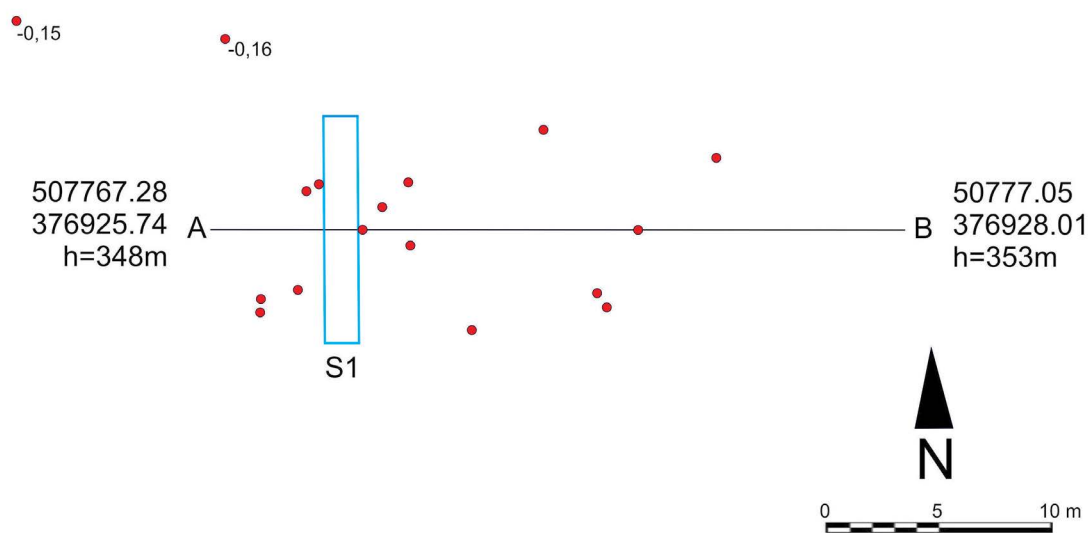
Plate 5 – Fig. 1 - Metal verification marks on three of the hoard's denarii from Valea Nenii (details): a) Mn. Fonteius; b) M. Papirius Carbo; c) M. Plaetorius, M.f. Cestianus; Fig. 2 - Archaeological and numismatic discoveries dating back from the Late Iron Age in the micro-zone of the hoard from Valea Nenii. The circle marked around the hoard's location has a diameter of 30 km. 1 Beleți; 2 Bogați; 3 Cetățeni; 4 Căprioru-Mlaca; 5 Căprioru-Siminoc; 6 Conțești; 7 Davidești; 8 Dobrești; 9 Găești; 10 Gemenea-Brătulești; 11 Gheboieni; 12 Leordeni; 13 Leșile; 14 Livezeni; 15 Mozacu; 16 Mozăceni; 17 Oprești; 18 Pitești; 19 Priboieni; 20 Priboieni-Izlaz; 21 Racovița; 22 Radu Negru; 23 Rociu; 24 Smeura; 25 Strâmba; 26 Suseni; 27 Ștefănești; 28 Ștefăneștii Noi; 29 Teiu Deal; 30 Topoloveni; 31 Valea Nenii; 32 Văcareia; 33 Voinești; 34 Vrancești.

Planșa 6 – Cronologia tezaurelor de denari romani republicani din microzona tezaurului de la Valea Nenii și data ultimei monede, raportat la perioada domniei lui Augustus.

Plate 6 – Fig. 9. The chronology of the Roman Republican denarii hoards found in the micro-zone of the hoard from Valea Nenii and the date of the last coin, reported to the period of Augustus' reign.

1.

2

Planşa 1

a

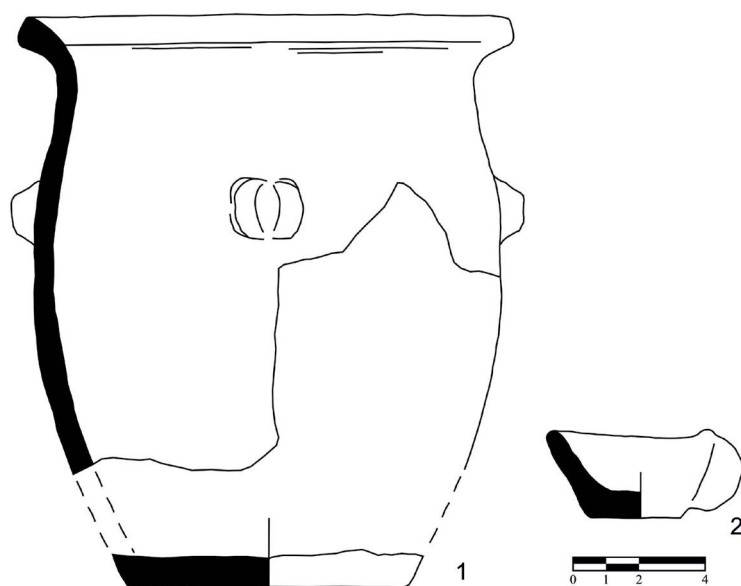

b

c

1.

2.

Planşa 3

Planşa 4

a

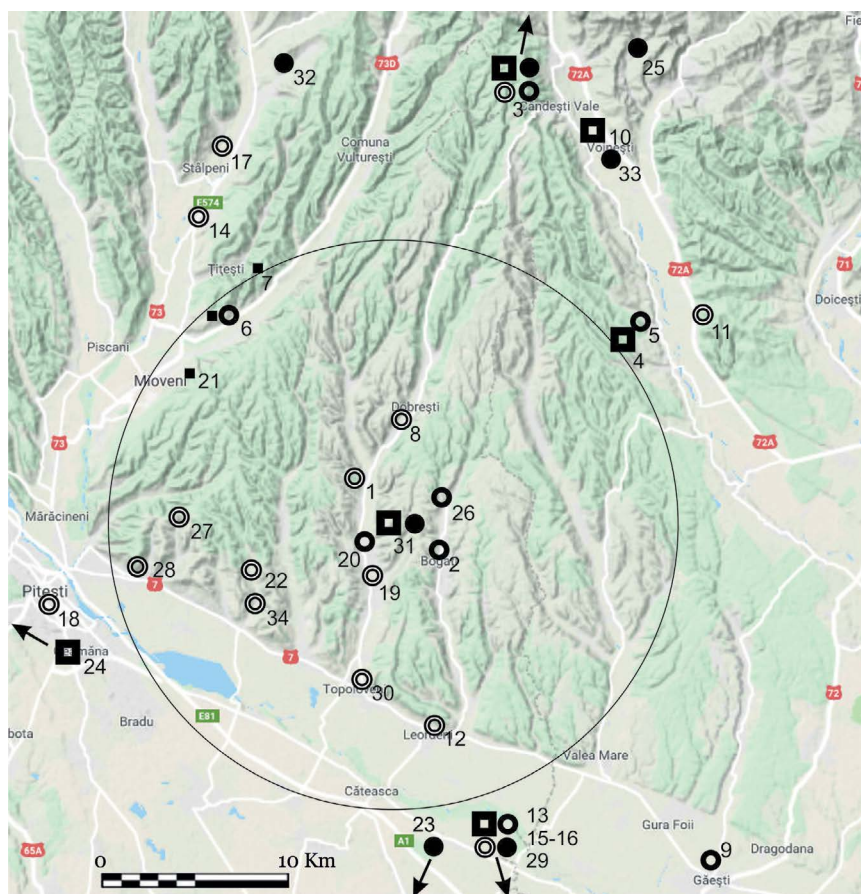

b

c

1.

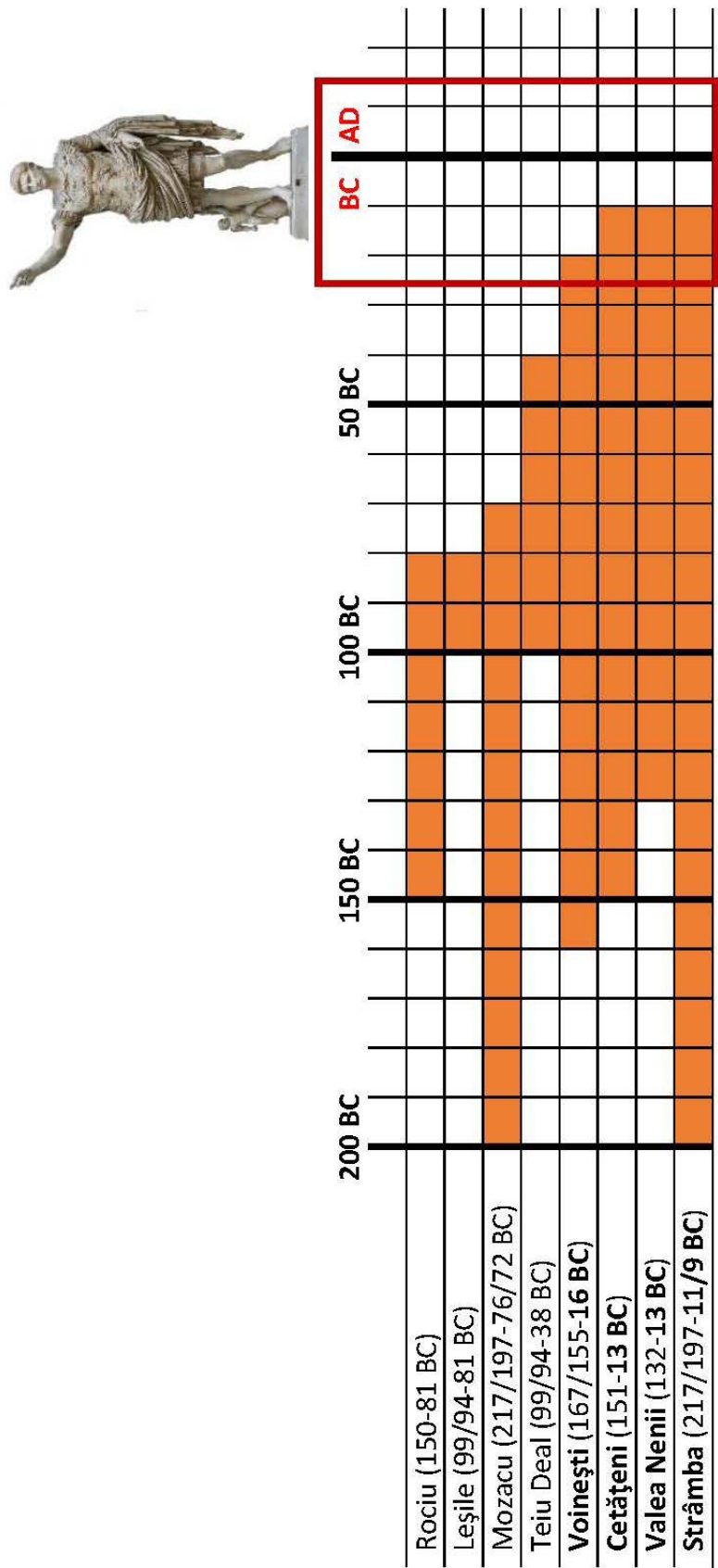

Legendă

- ⊙ monede autohtone geto-dace
- monede Macedonia Prima, Dyrrachium, Thasos, Apollonia
- monede romane republicane
- așezări geto-dace
- alte descoperiri geto-dace

2.

Planșa 5

Planșa 6